

פרשת קד'ש ים

צִדְקָה תַּעֲשֶׂה לַתּוֹבָה – קְדוּשִׁים

לא תִשְׁנֶא אֶת אַחִיךָ בְּלִבְבְּךָ... וְאַהֲבַת לְרַעְךָ כְּמוֹךָ – לאהוב, או לא לשנוא?

פרשת קדושים פותחת בציווי של הקב"ה, לעם ישראל, "קְדוּשִׁים תִּהְיוּ, כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם". כאשר אנו שומעים ציווי כזה, המופנה לכל אחד ואחת מאיתנו, מצטיירת כביכול בראשנו התמונה, שכדי להגיע למדרגה הנדרשת של "קדושים", עלינו לעסוק כל הזמן בדברים שברומו של עולם, באמצעות עיון, הגות, מחשבה וכיו"ב. מפתיע לגלות שלאחר מספר מצומצם של פסוקים, בהם מזהירים בני ישראל על מצוות שניתן לראות בהן, מצוות שבין אדם לקונו, מובאות מצוות "סוציאליות" רבות, ששייכות לתחום שבין אדם לחברו. סדרת המצוות פותחת במצוות לא תעשה, האוסרות על פגיעה של ממש בזולת, "לא תגנבו ולא תכחשו... לא תעשק את רֵעֶךָ וְלֹא תגזל... לא תקלל חרש וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תתן... לא תעשו עֵוָל בְּמִשְׁפָּט... לא תלך רַכִּיל בְּעַמֶּיךָ...". ואז עוברת התורה למצוות, שבעבירה עליהן אין אפילו משום פגיעה "בידיים" בזולת, אלא משהו פנימי יותר, כמו "לא תִשְׁנֶא אֶת אַחִיךָ בְּלִבְבְּךָ, הֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ: לֹא תִקַּם וְלֹא תִטֹּר אֶת בְּנֵי עַמֶּךָ", עד כדי השיא, מצווה בת שלוש מילים, "וְאַהֲבַת לְרַעְךָ כְּמוֹךָ", ואחריה, כמו לצורך חיזוק, "אֲנִי ה'".

מצוה זו מפורסמת במיוחד ומכונה גם בשם "אהבת ישראל". רבי עקיבא מצוטט כאומר "וְאַהֲבַת לְרַעְךָ כְּמוֹךָ - זה כלל גדול בתורה", והגדיל הלל הזקן, שהתייחס למצוה זו כאל הבסיס לכל התורה כולה. נתמקד הפעם במצוה זו על שלוש תיבותיה, ונסה לעמוד על מהותה ועל הסיבות לחשיבותה. יש מקום לשאול, שאלות רבות, על מצוה זו. האם מדובר במצוה למעשה, או שמא מדובר רק בתיאוריה? קיימת מצוה נוספת בתורה הפותחת במילה 'וְאַהֲבַת', הלוא היא אהבת ה', "וְאַהֲבַת אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ": בנוסף קיימת גם מצוות יראת ה', "אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא וְאֹתוֹ תִעַבֵד". ושואלים המפרשים כיצד ניתן לדרוש מאדם לחוש תחושה של אהבה או יראה, הרי אדם אינו יכול לקבוע את רגשותיו, ואם אינו ירא, הוא רק יעשה שקר בנפשו אם יחליט שהוא ירא? ומודים המפרשים שאין האדם מחויב ישירות בקיומן של מצוות האהבה והיראה, ושכן מתוך תרי"ג (=613) המצוות שניתנו לנו בתורה, רק 611 (=תורה) מתוכן הן מעשיות. ומסבירים המפרשים שאם יקיים אדם את כל המצוות הרלבנטיות לגביו, כי אז יזכה לחוש אהבה אל הקב"ה וגם יראת שמים, וכך יזכה לקיים מצוות אלו גם בפועל.

אך המצוה "וְאַהֲבַת לְרַעְךָ כְּמוֹךָ" לעומתן, נחשבת למצוה מעשית, ושבה השאלה למקומה, כיצד יכול אדם "להכריח" את עצמו לאהוב את הרֵעַ, אם איננו כופים עליו אפילו את אהבת ה'? ונניח שהייתי מסוגל לאהוב את הרֵעַ כמו את עצמי, האם מדובר פה במעין "פיצול אישיות", בו אני אמור לראות את חברי כ"חצי השני" שלי? האם עלי לחלוק עימו את כל רכושי, ולהשיג בעבורו כל דבר שארצה להשיג לעצמי עוד לפני, או תוך כדי, שאהנה ממנו? ואם ברֵעַ אחד כך, על אחת כמה וכמה וכמה, אם מדובר בכלל ישראל. כיוון "קומוניסטי" זה, אף אילו ניתן היה ליישום, נוגד את רוח התורה ומצוותיה. התורה קובעת במפורש, "כִּי לֹא יִחַדֵּל אֲבִיוֹן מִקְרָב הָאָרֶץ...". חלק ניכר מהמצוות, בנוי על שונות בין בני האדם (מתנות עניים, צדקה, הלוואות ועוד), כאשר כל אחד אמור להביא לידי ביטוי את אישיותו, על הייחודיות שבה.

ועוד יש מקום לשאול, אם התורה מחייבת אותי לאהוב את הרֵעַ, כמו שאני אוהב את עצמי, מדוע היא מוצאת לנכון להזכיר גם מצוות כמו "לא תִשְׁנֶא אֶת אַחִיךָ בְּלִבְבְּךָ", שהרי אם אני מקיים את המצוה ואוהב את הרֵעַ, ברור שאיני יכול להיות בו בזמן גם בגדר שונאו? ומדוע עושה התורה במצוה זו שימוש בתואר 'רֵעַ' דווקא, "וְאַהֲבַת לְרַעְךָ כְּמוֹךָ", ולא בשמות אחרים כמו: אחיך, עמיתך, חברך, ידיך, מודעך, קרובך, מכרך וכיו"ב? מה המיוחד שברֵעַ? ומפליא שהמילה 'רֵעַ', כאשר אינה מנוקדת, ניתנת להיקרא גם כ-רֵעַ! האם יש ברֵעַ משהו רֵעַ, חלילה? ומה זה כְּמוֹךָ? באילו תחומים עלי להשוות את התייחסותי אליו להתייחסותי כלפי עצמי? באהבה עצמית, בהקצאת זמן, בהקצאת משאבים כספיים ואחרים למיניהם? ומהו ההבדל העיקרי שבין מצוה זו ובין המצוות האחרות שבין אדם לחברו, ובין המצוה של אהבת ה'. באהבת ה', אנו מצונוים "וְאַהֲבַת אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ". במצוה זו לא קיימת המגבלה של כְּמוֹךָ, אלא האדם צריך להיות מוכן למסור אפילו את חייו (וּבְכָל נַפְשְׁךָ) ואת כל ממונו (וּבְכָל מְאֹדְךָ) אם יידרש לכך. אם נעמיק להתבונן בניסוח של שתי המצוות, נגלה שהמפתח להבנת ההבדל שבין שתי המצוות, נעוץ בשוני של אות אחת - ל' המופיעה אצלנו, "וְאַהֲבַת לְרַעְךָ כְּמוֹךָ", לעומת "וְאַהֲבַת אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ...". האות ל' באה במקום המילה 'את'!

נשוב לרגע אל הרֵעַ, ונסה להבין במי מדובר, האם בקרוב משפחה, באדם אהוב, ואולי בכלל ישראל? וקבעו חז"ל, שמדובר בכל אדם מישראל. מדוע אם כן נבחרה מילה זו דווקא, ובמיוחד בהיותה דומה למילה רֵעַ? כדי להשיב נעלה לשורשיהן של המילים רֵעַ ו-רֵעַ. שורשה של המילה רֵעַ הוא ר.ע.ע (מלשון רעוע), במשמעות של לרוצץ, לשבור, לגרוע ולערער, כמו שאנו מוצאים בתהילים "תִּרְעַם בְּשֹׁבֵט בְּרָזָל, כְּכִלֵּי יוֹצֵר תִּנְפָצִים:". הרֵעַ מנסה לפגוע באחרים ללא הצדקה, ובכך כמו להיטיב ולחזק את עצמו, בהרס הזולת וכל אשר לו. שורשו של הרֵעַ, לעומת זאת, שונה בתכלית השינוי. השורש למילה רֵעַ הוא כנראה ר.ע.ה, מלשון לְרַעוּת צֶאן או בקר. ומה לְרַעַ וְלִמְרֻעָה? רמזים לכך ניתן למצוא בשיר השירים, בו "זֶה דוֹדִי וְזֶה רֵעִי" מייצג את הקב"ה, ורעייתו את כנסת ישראל, והוא פונה אליה "וְרַעִי אֶת גְּדִילֶיךָ עַל מִשְׁכַּנֹּת

הרעים". רמז נוסף לכך ניתן למצוא בעצה המובאת בספר משלי, "**רעך ורעה** {ורע} אביך אל תעזב...". בפסוק זה יש תופעה של "**קרי וכתוב**", כלומר הכתוב המקורי הוא "**רעך ורעה** אביך", אך אנו קוראים אותו כאילו היה כתוב "**רעך ורע** אביך". הכתיב המקורי, כמו מסגיר את הקשר שבין הרע לשורש ר.ע.ה. וכיצד מתיישבים הדברים אצלנו, במצוות "**ואהבת לרעך כמוך**"? בבחירה בשורש זה, כמו בא הכתוב לרמז לנו ששני רעים, צריכים לזכור שהם בגדר שתי בהמות מאותו העדר, שרועות וניזונות מאותו השדה, וחשוב מכל, הם שייכים לאותו הרועה המוליך, ומפרנס אותם. הקב"ה נמשל לרועה של עם ישראל, כמו שמשורר נעים זמירות ישראל, "הי רעי לא אֶחָסֶר". וממילא כל פעולה כנגד השני, כמו לפגוע בו, להצר את צעדיו או להסיג את גבולו, הינה בגדר פעולה נגד הרועה, נגד הקב"ה. הקב"ה, הוא זה שברא את האדם בצלמו, ופגיעה בכל בן מבניו, הרי היא בגדר ניסיון לפגוע בו, חלילה.

כעת הגיע הזמן לצרף את האות ל' אל תוך הפתרון. הכוונה במילה 'לרעך' היא ליחסי הגומלין שבין יהודי אחד ליהודי אחר, לרעו, הרועה איתו בגשמי וברוחני. הקב"ה זן אותנו גם ברוחני, בשדה התורה והמצוות, ומספק לנו סביבה בה נוכל לרעות, להזין ולחזק גם את אמונתנו, כדברי הפסוק "בטח בהי נעשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה". למרות שאתה שוכן ארץ גשמית, עדיין עליך לרעות גם את האמונה. ומהם יחסי הגומלין עליהם מצוה אותנו התורה, מהו היחס הנכון שצריך להיות בין אדם לחברו? כידוע האות ל' היא אות שימוש, ל' המגמה, אות המתייחסת גם לגוף מסוים או לפעולה מסוימת (לדבר, לאכול ועוד), ומציינת את המגמה והמטרה. המצוה "**ואהבת לרעך כמוך**", מורה לכל אחד מאיתנו כיצד להתייחס לכל פעולה המכוונת כלפי הרע שלו.

התורה נותנת לנו כאן מבחן קצר ופשוט, אותו עלינו לערוך לפני שאנו מבצעים את הפעולה. עלי לשאול את עצמי האם הייתי רוצה שיתייחסו כך גם אלי. וכפי שהשיב הלל הזקן לאותו הגוי, שבא וביקש ממנו שילמד אותו את כל התורה אך הוסיף והתנה, שהלימוד יהיה קצר, "על רגל אחת". תשובתו של הלל היתה (בתרגום מארמית) "מה ששנא עליך, אל תעשה לחברך". אך זהו רק צד אחד של הציווי, הצד ה"לאווי", של מה לא לעשות. במצוה זו המנוסחת על דרך החיוב - **ואהבת**, יש גם צד של "עשה". כל אחד מאיתנו בהכירו את עצמו, ובהערכתו הרבה לעצמו, מצפה שינהגו בו בכבוד הראוי, שיאמרו לו שלום, שיאירו לו פנים, שישאלו לשלומו, שיזהירו אותו מפני תקלות ומכשולים בדרך, שיהיו כנים כלפיו, שישמחו בשמחותיו, ולהבדיל שישתתפו בצער, ועוד. פעולות אלה, הנגזרות מאהבתנו כלפי עצמנו (**כמוך**), הן הפעולות שעלינו לנקוט כלפי הרע שלנו. **ואהבת לרעך, אהב, רצה** ועשה לו, את כל מה שהיית רוצה שרעך יעשה לך.

ומדוע נקטה התורה בלשון **ואהבת**, ולא בלשון 'נעשית' ראשית, מפני שאין המדובר רק בעשייה חיובית, אלא גם בהימנעות מעשייה שלילית. אך ניתן להוסיף ולומר, שמהותה של האהבה היא חיבור ואיחוד (אהבה=13=אחד). ובאה התורה להעמיד את היחס על קנה מידה אחד פשוט, יחסי גומלין שווים משני הצדדים. אין כל מקום לשונות בינך וביני, בין יחסו אליך ובין יחסך אלי. ועוד בא לרמז, שמכיוון שהינכם מאותו השורש, בניו של אב אחד, של הקב"ה, הרועים באותה סביבה, הרי למרות שכישרו והונו של כל אחד מכם שונים, עדיין היחס ההדדי אחד ויחיד הוא, מכל צד, לרצות בטובתו של השני ולמאוס ברעתו, כאילו הייתי אני במקומו והוא במקומי, עד כדי "אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו".

כעת יכולים אנו להתייחס אל המילה השלישית - **כמוך**. מהו שורשה של המילה **כ-מו**? ברור שהאות כ' הפותחת את המילה, משמשת כאות השימוש כ' הדמיון, הבאה להשוות. אך מה טיבה של הסימט 'מו'? בדברי חז"ל שכיח השימוש ב'**כמה**', כתחליף למילה '**כמו**', ובעיקר במדרשים המביאים אסמכתא מהמקרא, כמו שאנו קוראים בהגדה של פסח "**במתי מעט - כמה שפגמ, בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה**". בכך, כמו רומז לנו הכתוב לשני כיוונים, האחד למשמעות של **כמה**, מלשון **כמות** ומידה. אז הוא כמו בא לענות לך על השאלה, באיזה שיעור עלי לאהוב את חברי? והתשובה, **כמוך**, באותה **כמות** ומידה שהיית רוצה שימדדו לך. הכיוון השני הוא הצירוף של **כ-מה**, כאשר 'מה' מרמזת על מהות. והתשובה לשאלה במקרה זה, היא **כמוך, כמהותך**. עליך לזכור ש**מהותך ומהותו**, מאותו מקור ושורש.

מדוע אם כן, לא הסתפקה התורה במצוה זו, והזכירה מצוות נוספות כמו "לא תשנא את אחיך בלבבך"? ונראה שהתורה באה להדגיש שאם הזולת לא הגיע למידתך, והוא מפר את הציווי כלפיך ופוגע בך בדרך כזו או אחרת, אל תאמר שמכיוון שיחסי הגומלין אמורים להיות שווים, אתייחס אליו, כפי שהוא מתייחס כלפי, וכמו שהוא מפר את הכללים, כך אפר גם אני. לכן אוסרת זאת התורה במפורש, כדי שלא לתת מקום לפרשנויות לא נכונות. מאידך, מבהירה התורה, כי בשורש הדברים עומדת המילה **כמוך** (ולא **כמהו**). הסרגל וקנה המידה הם השיעור שלך, המידה הגבוהה אליה זכית להגיע, ובה עליך למדוד כלפי האחר, ולא להשתמש בקנה המידה שלו (אם הוא נמוך משלך).

דבר חסידות

כשמדברים על אהבת רעים, מעורר אני את החסידים ומבקש אני מהם להיות יותר מסורים וקשורים זה לזה. לא יתכן, שרק כעבור שלושה חודשים יודע לך, שהיתה שמחה אצל השני. חסידים צריכים והייבים להיות חמים יותר. הזולת צריך לתפוס אצלך מקום חשוב. ועל כל אחד לחוש כי "שמחתו של השני היא שמחתי, ושמחתי היא שמחתו".

(מתוך ליקוטי דיבורים, אדמור הרי"צ)

שבת שלום ומבורך

חחחח

אם ברצונך לקבל את הגיליון במייל או במסרון, אנא פנה אל hhananme@gmail.com או לטלפון 052-569-9691.